

УДК: 343.3

V. Sergiichuk

THE SECRET IN THE TIME OF COSSACK STATE AND HETMAN STATE

В. Сергійчук

*аспірант кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ*

ТАЄМНИЦЯ ЗА ЧАСІВ КОЗАЧЧИНИ І ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Питання захисту інформації, що становить державну таємницю, завжди привертало увагу багатьох науковців. Особливо актуальним захист інформації був під час одного з найвизначніших періодів нашої держави — визвольної боротьби українського народу проти шляхетської Польщі й турецько-татарських загарбників. Даний період в історії отримав назву Козаччини і Гетьманської держави. Для того, щоб визначити, які відомості відносились до державної таємниці за цих часів, доцільно дослідити розвиток подій в історії України XV—XVIII століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням висвітлення таємниці за часів Козаччини і Гетьманської держави присвячені праці таких науковців, як І.А. Безклубий, В.Я. Білоцерківський, І.С. Гриценко, Д.І. Дорошенко, С.М. Куліш, В.М. Окаринський, О.О. Пересада, Ю.Ю. Свідерський, В.А. Смолій, І.С. Стороженко, В.І. Танцюра, І.Я. Терлюк, О.О. Шевченко та інші.

Метою статті є дослідження інформації, що становила державну таємницю за часів Козаччини і Гетьманської держави.

Основні результати дослідження. Як відомо з історії, період існування Козаччини та Гетьманської держави припадає на XV—XVIII століття. Процес віднесення тієї чи іншої інформації до таємної проходив поступово, залежно від розвитку політичних, економічних та інших подій, які відбувалися в Україні. Суттєво на розвиток цієї сфери впливали численні повстання та війни на території України, які змінили існуючий політичний і соціальний порядок в Україні [15, с. 165], драматичні перемоги Хмельницького [14, с.129]

До наших днів дійшов той факт, що за часів Козаччини таємницею були навіть картографічні дані, оскільки мали значення для військової справи. Так, протягом 1632—1648 рр. французький військовий інженер та картограф Гійом Левассер де Боплан склав спеціальну карту України та генеральну (повну, аж до узбережжя Чорномор'я) карту України. Крім цих карт, картограф у 1639 р. завершив карту водного басейну Дніпра. На перших двох частинах зображе-

ний Дніпро на ділянці від Києва до Бужина та від Бужина до Хортиці, а на третій — від Хортиці до Чорного моря.

Ця карта плану Дніпра з трьох частин не була опублікована і утримувалася польським командуванням і урядом у таємниці [11, с. 151]. Очевидно, що польське командування планувало її використовувати в процесі захоплення українських земель.

Таємницею також вважались військові плани. Так, наприклад, король Польщі Владислав IV Ваза (1632–1648 рр.), у 1646 р., готуючись до війни з Туреччиною, проводив таємні переговори з представниками козацької старшини, серед яких був Б. Хмельницький [10, с. 34–35]. Зміст переговорів досить невідомий і в наші дні. Дослідники вважають, що головним інтересом польської аристократії було бажання заволодіти українськими чорноземами, щоб розширити виробництво зерна, яке б експортувалось через Балтійське море до Західної Європи [12, с. 59]. Таким чином, таємницею, яка охоронялася на найвищому рівні, були домовленості між державними діячами щодо зовнішньої політики держав.

Слід також звернути увагу на таємні наради козаків, на яких обговорювались таємні плани козаків. Така інформація мала державне значення і її нерозголошення було запорукою успіху реалізації задуманого. Наприклад, у середині 40-х років XVII ст., коли польське шляхетство безоглядно плюндрувало і винищувало народ України, Богдану Хмельницькому довелося зазнати особистої кривди. Дрібний польський шляхтич, підстароста чигиринський, напав на хутір Суботів, що дістався Богдану від батька, зруйнував його, пограбував майно, забив до смерті малолітнього сина і захопив дружину. Скарги Хмельницького до суду, сейму, королю залишились без наслідків. Король начебто сказав Хмельницькому, що він, як воїн, має боронити себе шаблею. Богдан Хмельницький починає готувати козацьке повстання, збирає таємні наради козаків.

В очах місцевої польської влади Хмельницький став підозрілою особою, і на нього пішли доноси. За наказом чигиринського старости О. Конєцпольського він був заарештований і кинутий до в'язниці. І лише в 1647 р. Хмельницький з групою козаків втікає на Запорожжя і переховується на острові Томаківка [2, с. 148].

Яскравим прикладом таємної інформації були події 1653 р., які розпочалися бойовими діями на Брацлавщині, де козаки під проводом І. Богуна розгромили під Монастирищем загони С. Чарнецького, що закінчились таємним договором кримського хана Іслам-Гірея III та польського короля Яна II Казимира, відповідно до якого польський король дозволив кримському хану протягом 40 днів грабувати населення і брати ясир на Волині, також польський король зобов'язався сплатити кримському хану контрибуцію у розмірі 100 тис. золотих [5, с. 323].

При гетьмані І. Мазепі були особи, які збирали інформацію, виконували таємні доручення гетьмана. Однією із таких осіб був Андрій Войнаровський — небіж і довірена особа гетьмана І. Мазепи. Саме він як довірена особа І. Мазепи не раз виконував його таємні доручення, збирав таємну інформацію російсько-

го командування. Прикладом цього є інформування гетьмана 23 жовтня 1708 року про намір російського командування ввести війська на територію України [6, с. 603].

Отже, можна зробити висновок, що інформація про плани ворожих нападів становили таємницю за часів Козаччини та Гетьманської держави.

Прикладом збирання інформації, яка містить державну таємницю, є діяльність московського державного діяча Андрія Ізмайлова, якого в 1709 р. Петром I було призначено міністром Російської імперії при гетьмані І. Скоропадському.

Ізмайлов дістав від царя дві інструкції: явну й таємну. В явній у 10 пунктах говорилося, що Ізмайлов має стежити за тим, щоб в Україні не було зради, щоб не допускати запорожцям селитися біля границь Гетьманщини; щоб чужоземних посланців гетьман приймав у присутності Ізмайлова. Ізмайлов пересилав привезені ними листи до царя; дивився за тим, щоб гетьман без дозволу царя не змінював нікого з генеральної старшини й полковників; резиденція гетьмана мала бути в Глухові; наказувалось пильнувати, щоб гетьманський уряд повідомляв царя про всі свої прибутки.

У таємній інструкції Ізмайлову доручалось стежити за гетьманом і старшиною, щоб вони не вступали в переговори з турками, татарами, шведами, поляками, «зрадником» Мазепою; довідатися таємно скільки збиралось військового скарбу і прибутків раніше, за Мазепи, і скільки буде збиратись тепер прибутку і скарбу, прислухатися до розмов старшини і козаків, з'ясувати, хто з них виявляє справжню прихильність до царського уряду. При особі гетьмана мали постійно перебувати два російські полки, які знаходились у розпорядженні царського при гетьмані міністра.

Всі ці розпорядки явно свідчили про повне недовір'я царя до гетьманського уряду й про бажання тримати гетьмана під повним своїм контролем [3, с. 107].

Для встановлення інформації, яка відносилась до таємної, потребує дослідження також питання правової системи Гетьманської держави.

Правова система Гетьманської України, що ґрунтувалась на численних джерелах, з одного боку, обумовила відносну автономію її правового укладу, а з другого — містила у собі багато внутрішніх протиріч, а, отже, прогалин у регулюванні суспільних відносин та інших недоліків. Це викликало необхідність систематизації існуючого в Україні права. Впродовж XVIII ст. було здійснено кілька спроб кодифікації права козацької України [9, с. 23].

Під час Національно-визвольної війни українського народу проти панування польської шляхти та під час існування Гетьманщини на українських землях, джерела права, які існували раніше, на додаток до звичаїв і традицій, продовжували існувати й надалі [13, с.188]

З 1728 р. в Глухові працювала Кодифікаційна комісія, яку очолив генеральний бунчужний Яків Лизогуб. За 15 років комісія розробила документ під назвою «Права, за якими судиться малоросійський народ» (далі — «Права, ...»). У ньому налічувалось 351 стаття з 1716 пунктами. В основу було покладено Литовські статuti XVI ст., принципи хелмського, саксонського та українського звичаєвого права із судової практики [7, с. 229].

Тобто найвідомішою з кодифікацій українського права першої половини XVIII ст. були «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743 р.). Цей кодекс вважають визначною пам'яткою кодифікації законів Східної Європи і, звичайно, першорядним джерелом для вивчення історії українського права взагалі й кримінального зокрема.

Важливою рисою кримінального права Гетьманщини був його приватно-правовий характер. Переслідування злочину, навіть тяжкого, було в основному приватною справою. Суд карав злочинця залежно від волі потерпілого, а за відсутності останнього — від вимог його родичів, хоча з плином часу щораз сильніше проявлялась ініціатива самих судів у розслідуванні злочинів [9, с. 23].

Глави 3 «Прав, ...», що має назву «О преступникахъ противъ маестата государева», містить 15 статей, у яких передбачалися певні підстави притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили протиправні дії проти государя.

Деякі злочини вказували на шпигунські дії, державну зраду, а саме:

- здійснення змови, листування, зв'язок через посильного з супротивником, надання йому порад на шкоду державі або государеві, оберігання ворога, сприяння йому способом повідомлення таємної волі монарха, зокрема щодо його намірів, уставів і справ, або надання допомоги зброєю, грошима чи іншим таємним чи явним чином, таких осіб чекала смертна кара (четвертування); також покаранню підлягають і ті які словом чи ділом допомагали злочинцю або недонесення про вчинення кимось описаних дій, якщо особа знала про них (стаття 2 пункт 6);

- вивезення і продаж ворогові таємно або явно військової зброї, металу, стріл, пороху, селітри й інших військових чи харчових припасів для людей і тварин, а також будь-чого іншого, чим ворог міг користуватись, що міг продавати (стаття 2 пункт 7);

- введення ворожого війська на територію держави внаслідок зради або безпідставна передача внаслідок зради супротивнику міста чи фортеці, карались четвертуванням (стаття 2 пункт 8);

- якщо хтось потрапив під вплив шпигуна або знав про нього і не затримав його або не повідомив про це, то він, як і зрадник, має бути покараним (стаття 4 пункт 5);

- в статті 7, що має назву «О уходящихъ изъ государства в непріятельскую землю», передбачались підстави кримінальної відповідальності особи підданої государю, яка залишила державу і перейшла на бік противника [4, с. 41–58].

Враховуючи вищевикладене, беручи до уваги положення Глави 3 статей 2, 4, 5, 7 «Прав, за якими судиться малоросійський народ», Слід зазначити, що основу суспільно-небезпечних дій, які мали ознаки, в тому числі шпигунства та державної зради, становили такі злочини, як:

- посягання на життя, здоров'я, честь і гідність глави держави та членів його сім'ї;

- посягання на монаршу владу;

- посягання на систему монаршого управління;

- посягання на систему обороноздатності держави шляхом зради інтересів держави і монарха, економічного та військового сприяння ворогові у його протиправних діях.

Варто також відзначити, що навіть процес знищення української державності не відбувся без таємних домовленостей.

У середині 60-х років XVIII ст. процес послідовного знищення царом усіх автономних ознак України пішов особливо швидкими темпами. Він тісно пов'язаний з ім'ям Катерини II, сходженню якої на імператорський трон Росії допомагав і гетьман України-Гетьманщини Кирило Розумовський. Імператриця прагнула уніфікації та централізації влади й тому відхилила всі домагання козацької старшини на чолі з гетьманом відновити колишні права України-Гетьманщини. Використовуючи формальну причину (бажання К. Розумовського встановити спадковість гетьманату для свого роду), у січні 1764 р. Катерина II наказала К. Розумовському прибути до Петербурга й під загрозою кари «за зраду» примусила його зректись гетьманства [1, с. 202].

Г Теплов., якому Катерина II доручила скласти записку про стан справ в Україні, повторював у ній звинувачення Петра I, що всі гетьмани були зрадниками або схильними до зради і що специфічні малоросійські вольності й звичаї принесли лише експлуатацію і непорозуміння.

Імперським маніфестом від 10 листопада й сенатським указом від 17 листопада 1764 року оголошувалося, що гетьман Кирило Розумовський добровільно склав свої повноваження і для управління Лівобережною Україною й Запоріжжям створюється Малоросійська колегія з президентом на чолі.

Отже, імператриця, повторивши вдалий політичний маневр Петра I і вдосконаливши його, позбавила Україну державної автономії, зберігши тимчасово на місцях старі форми політичного самоуправління. Малоросійська колегія якраз і мала стати засобом заспокоєння козацької старшини, створивши видимість участі останньої в управлінні, звівши насамперед її до мінімуму, а також дала можливість здійснювати на Лівобережжі постійний контроль над потенційними політичними опонентами.

Хоча Катерина II зробила деякі кроки примирення щодо козацької старшини, вона своєю генеральною лінією бачила інтеграцію Гетьманщини в імперію, що зрозуміло з деяких таємних розпоряджень про те, як досягти цієї мети [1, с. 203].

Завдання Малоросійської колегії полягало в тому, щоб остаточно ліквідувати гетьманську автономію. Цю лінію став упроваджувати призначений президентом і одночасно генерал-губернатором Малої Росії Петро Рум'янцеv, який, по суті, управляв Україною одноособово, зосередивши у своїх руках практично всю владу в краю. Тому зовсім не випадково Катерина II називала його «головним малоросійським командиром».

В Україну П. Рум'янцеv прибув, маючи таємні докладні настанови імператриці щодо своїх дій у Лівобережній Україні. В інструкції Катерина II наказувала йому скасувати всі відмінності в державному устрої України й зрівняти її з іншими імперськими провінціями, витравити в українців погляд на себе як самостійну народність. Рекомендувалося дотримуватись такого методу управ-

ління Україною — розсварити старшину з народом і згодом усунути її від влади. Щоб досягти успіхів, Катерина II радила генерал-губернатору «вміло вивертатись» і «... мати і вовчі зуби, і лисячий хвіст». Отже, скасувавши гетьманство, розтоптавши договір 1654 р., Катерина II цинічно згадує «договірні пункти» Б. Хмельницького [1, с. 204].

Маючи практично необмежені повноваження, П. Рум'янець за допомогою Малоросійської колегії проводив політику царського уряду, спрямовану на остаточну ліквідацію політичної автономії Лівобережної України та примусову русифікацію українського народу. За правління П. Рум'янцева були ліквідовані або трансформовані державні й судові органи Гетьманщини, а у 1775 р. було навіть зруйновано Запорізьку Січ [1, с. 205]. Таким чином, за часів Гетьманщини таємну інформацію становили настанови російських царів щодо управління підконтрольними їм особами Україною.

Згодом, у 1664 р. І. Виговський був звинувачений поляками в таємних переговорах з Москвою й за наказом тодішнього гетьмана П. Тетері розстріляний [8, с. 144].

У кінці XVI ст. — на початку XVII ст., коли майже всі православні єпископи і митрополит Рогоза перейшли в уніатство, православна церква залишилася без керівництва (єпархії), що загрожувало повною її дезорганізацією. Тоді гетьман П. Сагайдачний, скориставшись приїздом східного патріарха Теофана, таємно організовує висвячення нового митрополита — Іова Борецького і п'яти єпископів, чим зміцнив становище православної церкви, по суті, врятувавши її від розвалу. Митрополит Іов Борецький виїздить до козаків, виступає перед ними з проповіддю і приймає від них клятву захищати свою віру «аж до горла» [2, с. 117].

З цього можна зробити висновок, що таємну інформацію також становили домовленості української інтелігенції, спрямовані на відновлення української державності.

8 січня 1654 року у Переяславі відбулася таємна рада гетьмана з генеральними старшинами і полковниками, на якій обговорювалося питання союзу з Росією і було ухвалено рішення прийняти «протекцію» царя. О другій годині дня було скликане все населення Переяслава, до якого Богдан

Хмельницький звернувся з промовою, у якій нагадав про шестирічну криваву війну з Польщею і запропонував обрати собі «господаря» — московського, польського, турецького чи кримського, охарактеризувавши кожного з них. Він закликав під царську руку, на що народ відповів згодою. Так закінчилася Велика (Чорна) Рада. Потім гетьман зі старшиною поїхав до «заїжджого двору», де розміщувалося російське посольство. Там Бутурлін передав Хмельницькому царську грамоту і розповів про хід переговорів з Польщею, зв'язки Москви з Військом Запорозьким і рішення царя прийняти під свою руку гетьмана Хмельницького і все Військо Запорозьке з містами і землями, а також про допомогу їм військами у боротьбі з Польщею.

Отже, питання, які обговорювалися на Великих Радах становили таємну інформацію за часів Гетьманської держави.

Богдан Хмельницький намагався створити шведсько-український союз для боротьби з Польщею, і цей блок вів успішну боротьбу проти Речі

Посполитої, хоч це і йшло врозріз з політикою Московської держави. Швеція як держава, що не мала спірних питань з Україною і не межувала з нею, була найвигіднішим, найзручнішим союзником. Тепер Швеція знову виступає як

Імовірний союзник саме в критичний момент, коли перед Україною постало грізне питання: бути чи не бути? В цей час перемога кожного з могутніх противників у Північній війні несла Українській державі загибель: у разі перемоги шведсько-польського союзу (Карла XII — С. Лещинського) Україна б стала здобиччю Польщі, а перемога Петра I вела до скасування її автономії, як це показали перші роки війни.

Під тиском цих обставин Іван Мазепа вступив у таємні переговори з шведською групою польської шляхти, очолюваної С. Лещинським, а через неї — з Карлом XII. На початку 1708 р. Мазепа і Лещинський, який в той час був королем польським, уклали таємний договір, за яким Україна як Велике князівство мала входити до складу Речі Посполитої. Однак головним для України був її союз з Карлом XII, укладений у 1708 році. За умовами договору шведський король зобов'язувався обороняти Україну.

Все, що буде завойоване на території Московської держави, якщо воно колись належало українському народові, мало бути приєднане до України. Князь (гетьман) і стани (соціальні групи України) зберігали всі права, які мали в Гетьманщині. Іван Мазепа довічно зберігав свою посаду гетьмана, а після його смерті стани (загальна або Генеральна рада) мали обрати нового керівника. Шведи на час війни мали право тримати залоги в п'яти містах України. Карл XII обіцяв не укладати миру з царем, поки Україна не визволиться з-під влади Москви.

Отже, Мазепа домігся внесення в договір положень, що повинні були забезпечити незалежність і соборність Української держави, свободи, якими традиційно користувалися її стани. Поряд з цим не гарантувалася свобода українського селянства від кріпосництва.

Іван Мазепа довгий час тримав свій задум і переговори в глибокій таємниці, поступово розкриваючи їх найбільш довіреним особам зі старшин. Однак частина її не підтримувала цих планів. Зокрема, повідомили царя про ці плани «зради» генеральний суддя Василь Кочубей і полтавський полковник Іван Іскра. Однак під час слідства, під жорстокими тортурами, вони відмовилися від обвинувачень проти гетьмана. За наказом Петра I вони були заковані в кайдани, передані Мазепі і 14 липня 1708 року в його таборі, поблизу міста Борщагівка, що на Київщині, страчені [2, с. 210].

Тобто домовленості гетьмана щодо подальшої долі Української держави становили таємну інформацію, яка була відома лише найближчим до гетьмана особам та суворо охоронялась.

Висновки. Отже, таємницею за часів Козаччини і Гетьманської держави була інформація про картографічні дані, військові плани, таємні переговори, таємні наради, а також домовленості між державними діячами щодо зовнішньої та внутрішньої політики держав.

Особливу увагу у вищевказаний період приділяли таким злочинам:

- посягання на життя, здоров'я, честь і гідність глави держави та членів його сім'ї;

- посягання на монаршу владу;
 - посягання на систему монаршого управління;
 - посягання на систему обороноздатності держави, шляхом зради інтересів держави і монарха, економічного та військового сприяння ворогові у його протиправних діях.

Також варто відзначити, що за часів Гетьманщини таємну інформацію становили настанови російських царів щодо управління, підконтрольними їм особами Україною, домовленості української інтелігенції, спрямовані на відновлення української державності, домовленості гетьмана щодо подальшої долі Української держави, які була відома лише найближчим до гетьмана особам та суворо охоронялась.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Безклубий І.А.* Навчальний посібник: Історія українського права / І.А. Безклубий, І.С. Гриценко, О.О. Шевченко та інші. — К. : Грамота, 2010. — 336 с.
2. *Білоцерківський В.Я.* Навчальний посібник: Історія України / В.Я. Білоцерківський. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 536 с.
3. *Дорошенко Д.І.* Нарис історії України в 2-х томах / Д.І. Дорошенко. — К. : Глобус, 1992. — 349 с.
4. Права, за якими судиться малоросійський народ. — К. : АТ «Книга», 1997. — 546 с.
5. *Свідерський Ю.Ю.* Давня і середньовічна історія України / Ю.Ю. Свідерський, В.М. Окаринський. — Т. : Видавництво «Астон», 2007. — 368 с.
6. *Смолій В.А.* Енциклопедія історія України / В.А. Смолій та ін.. — К. : Наук. Думка, 2003. — 688 с.
7. Танцюра В.І. Навчальний посібник: Історія України / В.І. Танцюра, С.М. Куліш, О.О. Пересада. — Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. — 640 с.
8. *Танцюра В.І.* Навчальний посібник: Історія України / В.І. Танцюра, С.М. Куліш, О.О. Пересада. — Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. — 492 с.
9. *Терлюк І.Я.* Навчальний посібник: Огляд історії кримінального права України / І.Я. Терлюк. — Л. : Ліга-Прес, 2007. — 92 с.
10. *Туранли Ферхард* Тюркські джерела до історії України / Туранли Ферхард. — К. : Видавництво Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2010. — 368 с.
11. Dzieje polskiej kartografii wojskowej i myśli strategicznej. — Warszawa, 1982.
12. *Andrzej Szeptycki* Poland — Ukraine relations. / UNISCI Journal. — № 40. — P. 57—76.
13. *Oleksandr Myronenko* Law of the Hetmanate (second half of XVII—XVIII century) // Law of Ukraine. — 2013. — № 1. — P. 187—220.
14. *Orest Subtelny* Ukraine: a history / Orest Subtelny. — University of Toronto Press., 2009. — 784 p.
15. *Serhii Plokhy* The origins of the Slavic Nations / Serhii Plokhy. — Cambridge. 2006. — 379 p.

REFERENCES

1. *Bezklubiyi I.A.* Navchalnyi posibnyk: Istoriiia ukrainskoho prava / I.A. Bezklubiyi, I.S. Hrytsenko, O.O. Shevchenko ta inshi. — K. : Hramota, 2010. — 336 s.

2. *Bilotserkiivskiy V.Ya.* Navchalnyi posibnyk: Istoriiia Ukrainy / V.Ya. Bilotserkiivskiy. — K. : Tsentri uchbovoi literatury, 2007. — 536 s.
3. *Doroshenko D.I.* Narys istorii Ukrainy v 2-kh tomakh / D.I. Doroshenko. — K. : Hlobus, 1992. — 349 s.
4. Prava, za yakymy sudytsia malorosiiskiy narod. — K. : AT «Knyha», 1997. — 546 s.
5. *Sviderskiy Yu.Yu.* Davnia i serednovichna istoriia Ukrainy / Yu.Yu. Sviderskiy, V.M. Okarynyskiy. — T. : Vydavnytstvo «Aston», 2007. — 368 s.
6. *Smolii V.A.* Entsyklopediia istoriia Ukrainy / V.A. Smolii ta in.. — K. : Nauk. Dumka, 2003. — 688 s.
7. *Tantsiura V.I.* Navchalnyi posibnyk: Istoriiia Ukrainy / V.I. Tantsiura, S.M. Kulish, O.O. Peresada. — Kh. : KhNU imeni V.N. Karazina, 2014. — 640 s.
8. *Tantsiura V.I.* Navchalnyi posibnyk: Istoriiia Ukrainy / V.I. Tantsiura, S.M. Kulish, O.O. Peresada. — Kh. : KhNU imeni V.N. Karazina, 2016. — 492 s.
9. *Terliuk I.Ya.* Navchalnyi posibnyk: Ohliad istorii kryminalnoho prava Ukrainy / I.Ya. Terliuk. — L. : Liha-Pres, 2007. — 92 s.
10. *Turanly Ferkhard* Tiurkiski dzhherela do istorii Ukrainy / Turanly Ferkhard // — K. : Vydavnytstvo Instytutu ukrainskoi arkhheohrafii ta dzhhereloznavstva im. M.S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, 2010. — 368 s.
11. Dzieje polskiej kartografii wojskowej i myśli strategicznej. — Warszawa, 1982.
12. *Andrzej Szeptycki* Poland — Ukraine relations. / UNISCI Journal. — № 40. — P. 57–76.
13. *Oleksandr Myronenko* Law of the Hetmanate (second half of XVII — XVIII century). // Law of Ukraine. — 2013. — № 1. — P. 187–220.
14. *Orest Subtelny* Ukraine: a history / Orest Subtelny. — University of Toronto Press, 2009. — 784 p.
15. *Serhii Plokhyy* The origins of the Slavic Nations / Serhii Plokhyy. — Cambridge. 2006. — 379 p.

Сергійчук В. Таємниця за часів Козаччини і Гетьманської держави

У статті висвітлюються історичні аспекти віднесення відомостей до державної таємниці та способи її захисту за часів Козаччини та Гетьманської держави. Для досягнення поставленої мети здійснено дослідження найвизначніших фактів і подій того часу.

Ключові слова: державна таємниця, Козаччина, Гетьманська держава, захист, відомості.

Сергейчук В. Тайна во времена Казачества и Гетманского государства

В статье освещаются исторические аспекты отнесения сведений к государственной тайне и способы ее защиты во времена Казачества и Гетманского государства. Для достижения поставленной цели проведено исследование ключевых фактов и событий того времени.

Ключевые слова: государственная тайна, Казачество, Гетманская государственная тайна, защита, сведения.

Serhiichuk V. The Secret in the time of Cossack State and Hetman State

This article deals with the historical aspects of referring the information to a state secret and methods of its protection in the time of Cossack State and Hetman State. For the achievement of the stated goal, the research of the famous facts and events of that time is provided.

Keywords: State Secret; Cossack State; Hetman State; Protection; Information

Стаття надійшла до редакції 14.04.2017.